

KÜRE ULUCAMİİ

(bk. ULUCAMİ).

KÜREYBİYYE

(الكربيبة)

Keysâniyye'nin
bir kolu olan Kerbiyye'nin
değişik bir okunuşu
(bk. KEYSÂNİYYE).

KÜRK

Kökeni belli olmayan ve eskiden beri Türkçe'de kullanılan kelime hem işlenmiş hem de işlenmemiş tüylü hayvan derilerini ifade eder. Bu tür kürkler için Farsça *pōst* tabiri de kullanılmıştır. Kaynaklarda işlenmiş kürk giysiler Arapça *ferve* adıyla da anılır.

İnsanların tarih öncesi devirlerden beri soğuktan korunmak için hayvan postlarından yapılmış basit elbiseler giydikleri bilinmektedir. Medeniyet ilerledikçe kürk bir ihtiyaç olmaktan çıkıp lüks giyim malzemesi haline geldi. Özellikle Çin, Mısır, Yunan ve Roma medeniyetlerinde alımlı ve süslü kürkler zenginlik ve zarafet simgesi oldu. Eski Türkler'de de kürk kullanımının hayli yaygın olduğu elde edilen arkeolojik malzemelerden anlaşılmaktadır. Göktürkler'e ait bulunulan kürk elbiselere rastlanmıştır. Orta Asya ve Rus steplerinden İran ve Arap dünyasına da kürk gönderildiği ve bunun önemli bir ticarî kazançta yol açtığı belirtilir. Kuzey Rusya ve Slav bölgelerinden Anadolu ve Avrupa'ya kürk yollandığı bilinmektedir. XVI. yüzyılda kürk ticareti Kuzey Amerika-Avrupa, Rusya, Ortadoğu kesimlerinde hayli hareketlenmiştir. Kürk lüks giyim aksesuarı olarak bugün de kullanılmakta olup en değerli kürkler Kuzey Avrupa, Kuzey Amerika, Sibiry ve Hazar deniziyle Batı Çin arasındaki kesimlerden elde edilir.

Osmanlı Devleti'nde kürk, ilk zamanlarda daha çok soğuktan korunmaya yönelik bir ihtiyaç iken zamanla lüks haline gelmiştir. XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren giderek artan ve malî sıkıntılardan ortaya çıkışıyla birlikte hükümet tarafından kontrol edilmeye çalışılan bu tüketim II. Mahmud zamanında yapılan yeniliklere kadar devam etmiştir. XVII. yüzyıl Osmanlı piyasasında samur / sem-

mür, vaşak (lynx pardina), zerdava (martes abietum), kakum / kakım (mustela erminea), tilki, kursak / karsak (vulpes corsac, Türkistan'dan Moğolistan'a kadar olan bölgede bulunan bir cins tilki, Karagan tilkisi), sansar, sincap, çalkafa / çalkafa (kurdun ense postu), tavşan, göçen / kokarca, çakal, kuzu (kıvırcık, yalama, boğazlama türleriyle), kedi (saz, alaca Van ve siyah türleriyle) kürkleri görülmektedir. Bu postların hayvanın cins ve özelliğine göre sırt, kafa, nâfe, boyun, paça gibi kısımları ayrı ayrı ve her biri iki ya da üç kalitesiyle piyasada bulunurdu.

Giysiler için kullanılan en kıymetli kürkler yaklaşık değer sıralamasıyla siyah tilki, Sibiry gri sincabı, samur, elma yanağı (tilki postlarının yanak parçalarından yapılmış samura yakın değerinde bir kürk), vaşak, zerdava ve kakım idi. Ancak Osmanlı piyasasında farklı malî düzeylere uygun çeşitli cins ve kalitede kürkler mevcuttu. XVII. yüzyıl ortalarında esnaf için tesbit edilmiş çeşitli kürk cinsleri samur kafası, samur paçası, Çerkez zerdavası, zerdava paçası, zerdava boğazı, kakum, Rumeli sansarı, sansar paçası, sansar boğazı, sincap, beyaz tilki boğazı, Azak nâfesi, Azak'ın siyah bedeni, tilki paçası, Göllükesri'den gelen tilki nâfesi, Bosna çalkafası, Göllükesri'den gelen çalkafa, Cezayir çakalı sırtı, Karaman çakalı, Cezayir çakalının ablağı idi (Kütükoğlu, s. 166-168).

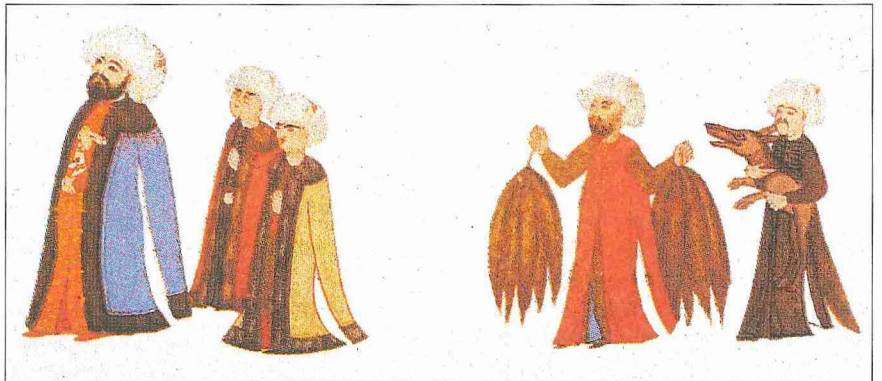
İhtiyaç duyulan kürkler yerli piyasa dışında Rusya'dan temin edilirdi. Buradan gelen kürkler aynı cins yerli kürklerden çok daha kaliteli ve pahalıydı. Samur, vaşak, zerdava ve Rus tilkisi di-

şarından en sık gelen kürk cinsleriydi. Kırım'ın 1475'te Osmanlı idaresine girmesi yol emniyetinin temini bakımından önemli olmuş ve bu ticaretin gelişmesinde rol oynamıştır. Yerli kürk olarak bilhassa vaşak ve zerdava önemli ölçüde iç piyasadan sağlanırdı. Yaya ve müsellemlerin avladıkları dışındaki vaşakların postları hass-ı şâhî olarak sancak beylerine tahsis edilmişti.

Kürkçülükle meşgul olan, biri kürk dikenler (postın-düzân), diğeri satışla uğraşanlar (kürk-fürüşân) olmak üzere iki farklı esnaf vardı. Kürkçü esnafı genellikle şehir çarşılarında satış yaparlardı. Kürk tüketimi bakımından önemli olan İstanbul'da eski bedesten (büyük bedesten / iç bedesten), Büyük Çarşı (Çarşı-i Kebir / Kapalı Çarşı) ve sokak aralarındaki esnaf içinde kürkçü esnafı bulunduğu gibi ayrıca büyük tüccar ve toptan satıcılara ait özel bir han (Kürkçü Hanı) mevcuttu (Mantran, s. 112-117; Abdülaziz Bey, s. 137-140).

Halk arasında kürk giyimi yaygın olup evlilik geleneklerinden olarak kız evinden damada içinde kürk de bulunan bir kıyafet bohçası göndermek âdetti. Yaz mevsimi de dahil olmak üzere her mevsimde serin ve soğuk havalarda giyilen kürklerin muhafazası için piyasada özel kürk bohçaları satılırdı. Ayrıca Osmanlı yüksek ricâlinin konaklarında içinde ev sahibinin kürklerinin olduğu birer kürk odası bulunurdu. Sarayda kadınlar arasında da bilhassa kışlık kıyafet olarak kürk kullanılmıştır. Kadınefendiler sarayın içinde yazın manto, kışın kürk giyerlerdi. Kürk, devlet görevlilerine ait resmî

Sehzade Mehmed'in sünnet şenliğinde (1582) kürkçü esnafının resmigeçidini gösteren minyatürden detay (Surnâme-i Hümâyûn, TSMK, Hazine, nr. 1344, vr. 147^a)



kiyafetler arasında önemli bir yere sahipti. Normal günlerde, küçük merasimler ve büyük törenlerle alaylarda giymek üzere üç ayrı kiyafetleri olurdu. Gündelik kiyafet olarak sade kürkler giyilirken merasim ve büyük alaylarda renkleri, kumaşları ve bazan süslemeleriyle alımlı kürkler giyilirdi. Hil'atlerin bir kısmı da kürk olup üst düzeydeki çeşitli görevlilere çoğunlukla kumaşla kaplanmış kürkler verilirdi (bk. HİL'AT).

Gerek hil'atlerin gerekse ihtiyaç duyulan diğer kürklerin hazırlanması için sarayda terziler arasında kürk dikenler bulunurdu. XV. yüzyıl ortalarında bu saray terzilerinin tamamı yirmi üç kişi iken XV ve XVI. yüzyıllar boyunca giderek artmış, XVII. yüzyıldan itibaren ise azalmaya başlamıştır. Bunun sebebi sarfiyatın azalmış olması değil ihtiyaçların daha çok saray dışından temin edilmeye başlamasıdır. XVIII. yüzyıl ortalarında saraydaki dikiciler on iki kişiydi. Bunlar diğer saray terzileri gibi tayin, azil ve idarî hususlarda iç hazinedarbaşına bağlı, görev sorumlulukları bakımından ise hazine kethüdâsının kontrolünde idiler. Fâtiḥ Sultan Mehmed zamanında (1451-1481) ortaya çıkan Hazine Odası'nın "bıçaklı" denilen kıdemli görevlilerinden ikinci sırada yer alan kürkçübaşı idi. Kürkçübaşının görevi araştırmalarda umumiyetle padişaha mahsus kürklerin muhafazası olarak gösterilirse de saraya giren ve iç hazineyi ilgilendiren bütün kürkleri kapsadığı söylenebilir.

XV. yüzyıl ortalarında Osmanlı devlet ricâli arasında farklı tipleriyle giyildiği görülen kürk kaftanların en değerlisi padişaha mahsus olup kürksüzleri de bulunan ve kollu veya kolsuz, geniş yakalı bir model olan kapaniçe idi. Yine padişaha mahsus oluşuyla tanınan, siyah tilki kürkü esas olmak üzere samur ve kakum gibi türler de kullanılmış ve kumaşı atlas, kürkü siyah tilki, düğmeleri süslemeli olanına "ferve-i murabba" denilmiştir. Padişaha mahsus olmakla beraber kapaniçe büyük bir teveccüh göstergesi olarak sadrazama, Kırım hanına ve Eflak, Boğdan voyvodalarına da giydirilmiştir. Kırım hanlarına giydirilenlerin bir kısmı ve Eflak, Boğdan voyvodalarına verilenlerin hemen tamamı kadifeye kaplı olurdu. Bazan uzun, bazan kalçayı örtecek şekilde kısa bir model olup daha ziyade Kırım hanlarıyla ileri gelenlerinin giydiği, dar kollu ve zengin süslemeli kontoş da kapaniçeye benziyordu.

Kapaniçeden sonraki en değerli kürk serâser kürk idi. İsmi kürkün kaplanmasında kullanılan, dokumasında baştan başa sim veya sırma bulunan kalınca ve oldukça kıymetli ipekli kumaştan almıştı. Modelinin erkân kürk tarzında olduğu, bu kürkün vezîriâzam, vezirler ve diğer bazı seçkin kimselere verildiği anlaşılmaktadır. Serâser kürkün "nîm - ten" denilen boyu kısa modelleri ise Kırım hanı ve rikâb ağalarına giydirilirdi.

XVII. yüzyıl kayıtlarına göre bol yenli bir model olan erkân kürk padişah, sadrazam, vezirler, şeyhülislâm, Rumeli ve Anadolu kazaskerleri, kadılarla diğer bazı ricâl tarafından ve genellikle önemli olmayan merasimler ve resmî günlerde giyilirdi. Elçilere de erkân modelde kürkler verilirdi. Daha büyük törenlerde vezîriâzam, vüzerâ, şeyhülislâm, sadreyn, nakîbüleşraf, mevâfi ve bazı müderrisler Muvahhidî kürk giyiyorlardı.

Boyu topuğa kadar, dar ve geniş yenli, süslü ve sade çeşitleriyle bunlar arasında en yaygın ve en sık kullanılan bir model olan ferace kürkler düşük derecedeki görevliler için merasim kiyafeti iken üst derecedekiler için normal bir giysi durumundaydı. Sarayda arz ağalarından silâhdar, rikâbdar ve çuhadarın giydiği kürk çeşidine "serhaddî" deniliyordu.

Resmî kiyafet olarak kullanılan kürklerin kaplanmasında çuha (beyaz, yeşil, kırmızı, elvan, sarı, turuncu) ve sof (beyaz, siyah, kırmızı vb.) başta olmak üzere genellikle kumâş-ı hân (XVIII. yüzyıl ortalarından itibaren), atlas, kadife, şal, şalî ve serâser gibi kumaşlar kullanılmıştır. Padişah kürklerinde de serâser, şal, atlas, kemha, çuha gibi kumaşlara rastlanmaktadır. Kumaşların renkleri oldukça çeşitliydi. Şeyhülislâmların kürkü beyaz kumaşla kaplı olduğu için "ferve-i beyzâ" diye meşhur olmuştur. Ancak zaman zaman şeyhülislâmlar yeşil kumaşa kaplı kürkler de giymişlerdir. Kırım hanı ve vezirler törenlere ve alaylara daha ziyade kırmızı renkli, elçiler ise umumiyetle sarı ve turuncu renk kumaşlarla kaplı kürklerle çıkmışlardır. Kürkler veriliş sebeplerine uygun şekilde de adlandırılmıştır. Meselâ mevâcib dağıtılmasının (mevâcib devri) ardından vezîriâzama gönderilen kürke "devr kürkü" denilmiştir.

Osmanlı resmî muhitlerinde en çok kullanılan kürk olduğu anlaşılan samura olan rağbet Sultan İbrâhim zamanında (1640-1648) artmıştır. Taşradaki idarecilere bütün köşk ve kasırların samur kürk-

leriyle döşenmesi emredilmiş, vüzerâ ile ulemâdan kıymetli düğmelerle süslenmiş, içi ve dışı samurdan yaptırılmış giysi modelinde birer adet kürk istenmiştir. XVIII. yüzyıla geldiğinde hem resmî sarfiyattan hem de halkın kürk lüksünden şikâyet edilerek bazı tedbirler alınmış ve kısıtlamalar getirilmiştir. III. Osman ve III. Mustafa zamanlarında samur, kakum ve vaşak gibi devlet ricâline mahsus kürklerin başkaları tarafından giyilmesi yasaklanmıştır. III. Mustafa zamanında 1766'da hil'atler ve hil'at olarak giydirilen kürkler hususunda sarfiyatı azaltmak amacıyla yeni bir düzenleme yapılmıştır. Sadrazamla vezirler ve vezâret rütbesi olanlara hil'at-i kumâş-ı hâna kaplı samur kürk (sadrazama üstlülükle beraber); şeyhülislâm, Rumeli ve Anadolu kazaskerleri, nakîbüleşraf, İstanbul kadısı, imâm-ı evvel ve sânî-i şehriyârliler, şehzade hocası, hekimbaşı, silâhdar-rikâbdar-çuhadar gibi arz ağaları ile enderun haseki ağaları, rikâb ağaları, sadâret kethüdâsı, Tersâne-i Âmire emini ve bostancıbaşı ağaya çuha ferace samur kürk; Dârüssaâde ağasına üstlülükle beraber olmak üzere hil'at-i hâssü'l-hâssa kaplı samur kürk; şeyhlere bol yenli çuhaya kaplı sincap kürk verilecekti (selâtin camii şeyhlerine bazan samur ya da sincap çuha ferace de giydirilmiştir). Daha önceleri çeşitli kürk ve hil'atler verilen elçilere de kürksüz hil'at ve kaftanlar verilmesi uygun görülmüştür (BA, BEO, *Sadâret Defterleri*, nr. 356, vr. 121^b). Bu düzenleme ile ayrıca kapaniçe ve serâser kürklerin hil'at olarak verilmesi tamamen kaldırılmamışsa da mümkün merteye azaltılmaya çalışılmıştır. II. Mahmud zamanında kiyafet hususunda yapılan yeni düzenlemelerle resmî kiyafet olarak kürk kullanımı ortadan kalkmıştır. 1237'de (1822) ulemâ ve vüzerâya mahsus bol yenli kakumlar dışındakiler, 6 Şevval 1244 (11 Nisan 1829) tarihli elbise nizamnamesiyle de kalanların tamamı kaldırılmıştır.

Tekke kültüründe de postların özel bir yeri olup "post-nişîn, post nakibi" gibi ifadeler dilimize yerleşmiştir. Topkapı Sarayı'nda padişahların şahsî eşyaları arasında kayıtlı ve çoğu kemha veya keçe ile kaplanmış, bir kısmı ise kumaşsız postlar bulunmaktadır. Bunlar bazı kayıtlarda post seccadeler olarak yer almıştır. Tiftik keçisi, geyik, kurt ve leopar türleri bulunan bu postların tamamının seccade olarak kullanılmadığı bilinmektedir. Arz Odası eşyası içinde de iki leo-

par postu olup bunlar umumiyetle elçi kabullerinde tahtın iki yanına serilirdi (leopar postlarının güç sembolü olarak kullanılması hususunda bk. Tezcan, VI/22 [1999], s. 44; kürkle ilgili dinî hükümler için bk. DERİ; HAYVAN).

BİBLİYOGRAFYA :

BA, MD, nr. 12, s. 65, hk. 144; nr. 27, s. 3, hk. 23; nr. 28, s. 348, hk. 882; BA, KK, nr. 666; BA, A.RSK, nr. 1497, s. 26, 29; BA, BEO, *Sadâret Defterleri*, nr. 356, vr. 121^b-145^a; Selânikî, *Târih* (İpşirli), I, 8, 50, 113, 114, 145, 351, 352; II, 446, 584, 735, 756, 841; Koçi Bey, *Risâle* (Aksüt), s. 80; *Anonim Osmanlı Tarihi: 1099-1116/1688-1704* (haz. Abdülkadir Özcan), Ankara 2000, s. 213-216; *Teşrifât-ı Kadîme*, s. 126 ve hil'at listeleri; Cevdet, *Târih*, XII, 45; Uzunçarşılı, *Saray Teşkilâtı*, s. 315-322, 461-464; Safiye Ünüvar, *Saray Hatıralarım*, İstanbul 1964, s. 60; D'Ohsson, *XVIII. Yüzyıl Türkiye'sinde Örf ve Adetler* (trc. Zehran Yüksel), İstanbul, ts. (Tercüman 1001 Temel Eser), s. 91-92; Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlılar'da Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri*, İstanbul 1983, s. 158-159, 165-168, 253-258; Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanun-nâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, İstanbul 1992, I, 356, 413-414; II, 52, 69, 183, 205, 258; III, 105, 108-109; IV, 317, 389, 395; V, 137; Robert Mantran, *XVI-XVII. Yüzyılda İstanbul'da Gündelik Hayat* (trc. Mehmet Ali Kılıçbay), İstanbul 1991, s. 22-23, 111-117; Abdülaziz Bey, *Osmanlı Âdet, Merasim ve Tabirleri* (nşr. Kâzım Arısan - Duygu Arısan Günay), İstanbul 1995, s. 119-120, 137-140, 164-165, 225; Filiz Karaca, *Tanzimat Dönemi ve Sonrasında Osmanlı Teşrifât Müessesesi* (doktora tezi, 1997), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 47, 110-116, 127-130; Zeki Tekin, "Osmanlılar'da Kürk Kullanımı", *Türkler* (nşr. Hasan Celal Güzel v.dğr.), Ankara 2002, X, 644-649; a.mlf., "Osmanlı Devleti'nde Kürk Ticareti", a.e., X, 754-763; Hülya Tezcan, "Osmanlı Sultanlarının Güç Sembolü; Postlar", *Ev Tekstili*, VI/22 (Ağustos 1999), s. 42-44; F. Viré, "Fanak", *EJ* (İng.), II, 775; Feridun Emecen, "İbrâhim", *DİA*, XXI, 278-279.



FİLİZ KARACA

KÜRKÇÜ HANI

İstanbul'da
XV. yüzyılın ikinci yarısında
inşa edilen ilk ticaret hanlarından.

Fetihten sonra yapılan imar çalışmaları sırasında İstanbul'un hanlar bölgesi olarak adlandırılan Mahmutpaşa semtinde, Mahmutpaşa ve Çakmakçılar Yokuşu ile Çarkçılar sokağının çevrelediği ada üzerinde inşa edilen ilk hanlardan biridir. Fâtihten Sultan Mehmed dönemi (1451-1481) ricâlinden Sadrazam Mahmud Paşa'nın evkafından olan yapı paşanın yaptırdığı tabhâneli cami, çinilerle kaplı tür-

besi, bugün hemen hemen izi kalmayan medresesi ve hamamıyla aynı çevrede bulunmaktadır. Çok daha geç bir devrin kaynağı olan Ayvansarâyî, Kürkçü Hanı'nın Ayasofya evkafından olduğu nu bildirmektedir. Buna göre Hacı Küçük Ahmed Ağa adındaki bir hayır sever, hanın içinde vazifesi Ayasofya vakfından karşılanan fevkanî bir mescid yaptırmıştır. En erken kaynaklarda Kârbansarâyî-yı Cedîd veya Kurşunlu Han gibi adlarla anılan, Evliya Çelebi'nin 120 ocaklı bir bina olduğunu bildirdiği İstanbul'un bu ilk büyük ticaret hanı gerektiği kadar dikkat ve itina ile korunamamış, zaman içinde bazı bölümleri yıkıldığı gibi mimari hüviyetini bozan ilâveler de yapılmıştır. XX. yüzyılın ilk yıllarında İstanbul'da eski eserler üzerinde öğrencileriyle çalışmalar yapan Gurlitt ilk defa olarak hanın bir planını çizerek yayımlamıştır. Her ne kadar bu çizim hatasız değilse de bu önemli Türk mimari eserinin esas biçimini tanıtmaya bakımından büyük ölçüde fayda sağlamaktadır. Yakın tarihlerde Ekrem Hakkı Ayverdi, Kürkçü Hanı hakkında ayrıntılı bilgi vererek daha doğru ve tam bir planını neşretmiştir. İstanbul hanları hakkında bir monografi hazırlayan Ceyhan Güran eserinde bu yapıya da geniş yer ayırmıştır. Han, günümüzde çok bakımsız ve mimari karakterini büyük

ölçüde bozan ilâveler ve yapılar arasında sıkışmış bir durumdadır.

İki avlulu olup ilk kısmı Bursa'daki Fidan Hanı'na benzeyen Kürkçü Hanı'nın hücre sayısı da aynıdır. 128 m. boyunda, 68 m. genişliğinde olan ve iki parçadan meydana gelen binanın birinci kısmı muntazam kare bir plana sahip olup ortasında büyük bir avlu bulunmakta ve etrafında iki katlı olarak odalar sıralanmaktadır. Şehrin topografyası ve hanın oturduğu yerdeki sokak dokusu bakımından ikinci bölümün düzensiz bir planı vardır. Bu kısım da iki katlıdır. Fakat belki de büyük zelzelelerden sonra bazı destekler taş pâyeler haline dönüşmüştür. Ekrem Hakkı Ayverdi ikinci kısımda ki üst katın sonradan ilâve edildiği görüşündedir. Yine Ayverdi'nin tesbitine göre hanın, orijinal mimarisinden hesaplandığında 127 odası bulunduğu anlaşılmaktadır ki bu da hemen hemen Evliya Çelebi'nin verdiği 120 sayısına uygun düşmektedir. Büyük avluyu çeviren hücrelerin önündeki revaklar kaldırılmıştır. Hücrelerin altlarında merdivenle inilen mahzenlerin yer aldığı da bilinmektedir. Bu avlu etrafındaki odaların hepsinin esasında ocaklı olduğu kalan az sayıdaki izlerden anlaşılmaktadır. Her iki avlunun revaklarında kemerleri taşıyan pâyeler muntazam işlenmiş kesme taşlardan yapılmıştır. Dış duvarlarda ise moloz taş ve tuğladan karma tekniğin kullanıldığı görülür. Dışarıya açılan pencerelerin çoğunun kemer ve söveleri bozularak biçimleri değiştirilmiş haldedir. Büyük avlunun ortasında Hacı Küçük Ahmed Ağa tarafından yaptırılan, herhalde aslında ahşap çatılı olan mescid aslı şeklini muhafaza edememiştir. Mimari bakımdan büyük değere sahip bulunan han son yıllarda bir dereceye kadar temizlenerek restore edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri 953 (1546), s. 344; Ayvansarâyî, *Hadikatü'l-cevâmi'*, I, 184; a.e.: *Camilerimiz Ansiklopedisi* (haz. İhsan Erzi), İstanbul 1987, II, 15; C. Gurlitt, *Die Baukunst Konstantinopels*, Berlin 1907, s. 62; Feridun Akozan, "Türk Han ve Kervansarayları", *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri*, İstanbul 1963, I, 133-167; Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârîsi IV*, s. 580-589; Ceyhan Güran, *Türk Hanlarının Gelişimi ve İstanbul Hanları Mimârîsi*, İstanbul 1976, s. 83-85; Yüksel Yoldaş Demircanlı, *İstanbul Mimarisini İçin Kaynak Olarak Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, İstanbul 1989, s. 585.



SEMÂVİ EYİCE

Kürkçü Hanı'nın ön ve arka avlusunun XX. yüzyıl başındaki durumunu gösteren fotoğraflar (Gurlitt, lv. LXXI-13^a)

